

Episcopul Policarp Morușcă (20.III.1883 – 26.X.1958) și stăruința pentru românii americani*

Cu o primă biserică ortodoxă românească – cea cu hramul „Sf. Nicolae” de la Regina Sask (1902), apoi cu biserica „Sf. Maria” de la Cleveland-Ohio, unde a fost trimis de către Arhiepiscopia din Sibiu primul preot, se intră în istoria așteptărilor ortodoxe românești din America¹.

Emigranții transilvăneni au preferat nord-estul industrial și zonele centrale, găsindu-și rosturi în nordul statului Ohio și în vestul Pensylvaniei, la Cleveland, Youngstown, Akron, Canton, Massillon, Farrell, Alliance, Warren, Elwood City și în jurul Pittsburgului; bănașenii s-au așezat la Chicago, Philadelphia, St. Paul și Detroit iar macedo-românii mai ales la New York, Bridgeport, Worcester, Southbridge, Providence, Woonsocket, Plawtucket și St. Louis. Bucovișenii erau concentrați în Canada, dar și pe lângă Detroit și Cleveland. Bihoreni, sătmărenii și maramureșenii s-au restrâns lângă Aurora, Illinois, Trenton, Rewbling și New Jersey. Dintre toate centrele căutate de români, Detroit a fost cel mai mult ales.

Veniți masiv în anii imediat de după 1900, numărul românilor a crescut spectaculos, astfel reieșind și din primele lor ziare, „Românul” și „America”, ale căror începuturi datează de la 1905 și respectiv 1 septembrie 1906.

Între timp, în 1904 a fost fondată Uniunea Societăților Române de Ajutor și Cultură din America, care a cumpărat în 1907 ziarul și tipografia „America”, de la Moise Balea, cu 16.000\$. În 1912, Uniunea avea peste 60 de societăți, în acel an, cinci societăți conduse de preoți ortodocși s-au retras din cadrul ei, fondând Liga Românilor Americani, în frunte cu preotul Ioan Podea. În 1928 Uniunea și Liga s-au reunit sub aceeași siglă, iar în 1931 cuprindeau 87 de societăți și un fond de 400.000 \$, ziarul „America”, din 1917 cotidian, adăugându-și un sediu propriu. Le-a urmat „Semănătorul”, editat încă înaintea primului război mondial de către pr. Ioan Podea și apoi, din 1936, „Solia”.

Primul preot ortodox venit pe pământul american a fost Moise Balea, în 1905, care a fondat mai multe parohii și ziarul „America”, promovând ideea Uniunii Societăților

Românești. L-au urmat pr. Ioan Podea, - primul protopop desemnat pentru românii americani, încă din 1912-, pr. John Truția, inițiator stimulator al fondării Episcopatului ortodox american, Eugen Lazăr și Vasile Hațegan, preoți români născuți în S.U.A. dar pregătiți la Institutul Teologic din Sibiu în primii ani ai deceniului patru și reînforși printre ai lor.

La 24 februarie 1918 în cadrul reuniunii Bisericilor Ortodoxe din America de la Youngstown, cei 70 de reprezentanți aleși de parohii au semnat Hrisovul de Închinare și supunere a Românilor Ortodocși din Statele Unite ale Americii de Nord către Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei precizând: „*nimeni dintre noi să nu mai aibă nici un soi de legătură cu Mitropolia Ortodoxă din Ungaria și Transilvania, legăturile ce au fost să se rupă și numai atunci să fie statornicite iarăși, când Transilvania și ținuturile Românești din Ungaria vor fi desrobite, făcând parte din Regatul Liber al Românilor*”. Tot atunci s-a anunțat „*Întemeierea aici pe pământul acestei Țări a Libertății o episcopie Românească de Legea noastră a Răsăritului, care de acum întotdeauna va purta numele de Episcopia Ortodoxă din Statele Unite din America de Nord*”, și „*supunem această Episcopie Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, având să urmeze toate cele ce crede, mărturisește și hotărăște Sfânta Mitropolie, care singură va avea de acum înainte dreptul de a da îndrumări întru chivernisirea Bisericii Noastre*”².

Dar Episcopatul ortodox american s-a înființat ca atare, formal, abia prin hotărârea Congresului Bisericesc de la Detroit din 25-28 aprilie 1929. Prin acesta o Comisie Ad Interim a fost mandată să organizeze școlile parohiale, activitatea tineretului ortodox și a organizațiilor de femei, să formeze coruri, fanfare și case culturale, pregătind instalarea unui episcop ortodox³. Pe acest orizont de pregătire și așteptare a sosit în America cel chemat și numit primul episcop ortodox român misionar, Policarp Morușcă.

La încheierea primei mari conflagrații a secolului al XX-lea, spațiul american adăpostea și oferea de lucru multor români ple-

cați în „*lumea nouă*” din te miri ce sat ardelesc sau bucovinean⁴. Lucrători în fabrici și uzine, sau în fermele bogate, oameni simpli, în general, cei mai mulți țărani, luaseră drumul greu al Americii încă din primul deceniu pentru a scăpa de sărăcie, de obida datorată stăpânilor de alt neam sau de măsurile politice și culturale antinaționale.

Printre intelectualii sau tinerii trimiși la studii erau puțini, românii neexcelând atunci ca pregătire culturală. Surprinde cu atât mai mult, existența unui cerc al studenților români din America „*Nicolae Iorga*”, care reunea tineretul studios din Indiana Harbor. Acesta la 19 februarie 1921 a recomandat Consiliului Suprem pe reverendul Miron Benchea⁵ ca „*singurul preot român din Vestul Americii, propovăduitorul cuvântului lui Dumnezeu în dulcea limbă română*” printre emigranții sibiieni⁶.

În același an un alt preot, Vasile Medelian fusese sfințit tot în America, – unde „*înainte de 10 ani am trecut oceanul parte ca să mă scap de despotismul tiraniei, parte ca să câștig pâine și îmbrăcăminte familiei*” – de către episcopul rus Ștefan din Pittsburgh⁷.

În cazul său „*Înțelegând că patria dorită cu lacrimi a scăpat de sub stăpânirea tiranilor am grăbit acasă, pentru ca și eu după puterile mele modeste să conțin la consolidarea și propășirea culturală și economică a poporului din care m-am zămislit*”⁸, preotul aștepta recunoașterea preoției de la Sinodul Ortodox Român.

Dacă în primul caz, reverendul dr. Lazăr Gherman nu era recunoscut de Sfântul Sinod ca administrator al parohiilor românești din America, neavând deci nici un drept de hirotonie, în cel de-al doilea era în discuție un ierarh ortodox rus – și cetățean american –, și acesta neavând o atare prerogativă potrivit dreptului canonic. Chiar Legația României la Washington a semnalat – sub semnătura ministrului Anton Bibescu – „*asupra dezorganizării parohiilor ortodoxe române din America și a lipsei totale de supraveghere a clerului de aici*”⁹.

Sinodul Bisericii Ortodoxe Române a informat – sub semnătura mitropolitului primat Miron – pe ministrul Cultelor și Artelor, Octavian Goga, că unica autoritate care avea autoritate asupra românilor ortodocși din America era Arhiepiscopia din Sibiu, chiar înaltul ierarh ocupându-se înainte de venirea sa la București de aceste probleme. Astfel,

constatând că între aceștia „*nu ar fi unitate de vederi*”, Miron Cristea sublinia: „*Interesul este, să fie bine îngrijiți, să nu se piardă pentru neam și Biserică*”, căci „*Păstrați pentru biserică și neam, se pot ivi din sânul lor talente de folos pentru neam, ori în cazul cel mai rău se pot ivi niște bogătași, cari să lase milioane și pentru vr-un scop superior din patria mamă*”¹⁰. Așa că grijuliul ierarh dorea să le trimită un episcop să viziteze parohiile și să analizeze situația, concluzionând: „*se impune organizarea lor și așezarea în fruntea lor a unui chiriarh, care să-i conducă spre binele lor și al neamului, ca astfel să nu se piardă în marea de străini*”¹¹.

Ca să fie foarte bine înțelese, Consistoriul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Sibiu a comunicat la București că recunoștea ca administrator al parohiilor ortodoxe din America doar pe părintele Ioan Podea, care era la Youngstown, și pe care-l vor susține și în anii următori; chiar și atunci când, în vara anului 1921, pr. Podea dorește să se reîntoarcă în țară, dar n-a făcut-o neavând banii asigurați de autoritățile române¹².

Preotul în cauză avea o mare influență iar serviciile sale pentru cauza românească sunt evocate de numeroase surse, printre care și de profesorul Vasile Stoica, care a avut în anii 1917-1920 misiuni oficiale în S.U.A.

Personalitate puternică, cu largă ascultare, activitatea lui Ioan Podea a evoluat, uneori, în sensul contrar unității românilor americani, ceea ce confirmă și sursele diplomatice. Astfel, legația de la Washington apreciază, în toamna anului 1924, că „*activitatea în America a preotului Ioan Podea este nefastă*” și că „*ar fi în interesul păcii sufletești a românilor de acolo ca să i se ridice darul preoțesc*”¹³. Cum se vede, o constatare deosebit de gravă!

Între timp și ierarhii Mitropoliei Moldovei și Sucevei au numit preoți în parohiile din America: pe protosinghelul Ghenadie Gheorghiu, închinoviat la mănăstirea Secu, la biserica „Sf. Nicolae” din Regina-Sask., și pe Martin Ionescu – de la Cozia – în aceeași localitate canadiană, dar la biserica „Sf. Gheorghe”¹⁴; la fel, răspunzând cererii a 200 de capi de familie din Dahinda-Sask., care au ridicat biserica „Sf. Maria” pentru a cultiva „*sentimentele patriotice și religioase ale credinței străbune*”, l-au numit acolo pe călugărul Teofil Maxim de la biserica „Treii Ierarhi” din Iași.

În octombrie 1928, Mitropolitul Moldovei și Sucevei a numit din nou un preot – la cererea enoriașilor – la biserica Sf. Apostoli, de la Wood Montane Limerick, Sask, în Canada: absolventul Seminarului din Dorohoi, călugărul Glicherie Moraru, ce va juca un rol important în viața religioasă a românilor americani¹⁵. Aceste numiri priveau români originari îndeosebi din Bucovina.

Subiectul păstoririi românilor din afara granițelor, soarta acestora, a preocupat intens cercurile politice. Deputatul Sever Dan, a considerat pe bună dreptate că soarta lor „ar trebui să fie o preocupare deosebită pentru guvernele care în permanență poartă pe buze interesele naționale”¹⁶. Desigur că în mod deosebit erau vizați românii din apropierea granițelor, dar nu fuseseră excluși nici cei aflați în America. O va spune răspicat, în același an, Patriarhul Miron într-o scrisoare către ministrul Al. Lapedatu, care privea îndeosebi așezămintele de la Athos: România trebuia să creeze „unele așezăminte ortodoxe și afară de țară, cari să dea Patriarhiei române un caracter universal”, cerând „o oarece îndrăzneală mai mare, decât cea indicată de situația micii și vechii României de odinioară”¹⁷.

Iată cum consecința unificării, rezultată imperios din desăvârșirea unității naționale, a condus la o măsură care s-a conturat treptat în strategiile politice, diplomatice și bisericești: înființarea unui Episcopat al Bisericii Ortodoxe Române pentru românii din diaspora. La 12 decembrie 1922 Sinodul Bisericii ortodoxe Române a hotărât o atare ierarhie, dar a legat-o la început de românii de la graniță și din Balcani; ministrul României la Tirana, Simeon Mândrescu, a fost chiar însărcinat să „încearcă a studia calea instituirii unui episcopat român, pentru românii din Albania”, acestuia urmând să i se încredințeze, ulterior, toți ceilalți români din proximitatea fruntariilor și, bineînțeles, cei din America¹⁸. Este prima precizare de intenție a lui Miron Cristea pentru o ierarhie ortodoxă superioară care să aibă-n grijă diaspora europeană și americană. Acesteia i s-a asociat, stimulând-o, Societatea Ortodoxă a Femeilor Române, care a solicitat expres un arhiereu pentru „conducerea suflutească” a celor 250000 români americani¹⁹.

Domeniul Cultelor – condus în acești ani, în câteva reprize, de un ministru vizionar, cumșcător îndeaproape a problematicei organizării confesionale, istoricul Al. Lapedatu²⁰ -,

a impus în deceniul al treilea al veacului XX o excepțională dinamică legislativă, organizatorică și de îndrumare. Lucrările s-au așezat treptat prin seriozitate și stăruință, dar cu opinteli și cu trecerea multor obstacole. Incertitudinile și oportunitățile s-au confruntat nu odată, motivându-i pe slujitorii bisericii să ia sau nu decizia plecării la parohii americane. De pildă, în 1925, pr. Ioan Truția de la Râșnov – care îl va sprijini substanțial pe primul episcop misionar, Policarp Morușcă – s-a aflat în dilema de a accepta sau nu parohia în S.U.A. fără să continue remunerația sa ca paroh în România²¹.

Or, nu putea risca o situație ca aceea a parohului bisericii ortodoxe române din Wood Mountain (Saskatchewan) care nu primise din țară nici un ban din 1914²².

Deja ministerul de resort a început să corecteze după 1925 unele restanțe, acordând ajutoare de călătorie sau facilitând procurarea pașapoartelor. Așa s-a petrecut cu pr. Vasile Bucșa din Bistrița, trimis de Arhiepiscopia sibiană, la rugămintea enoriașilor români, la Chicago, căruia Al. Lapedatu i-a acordat 10000 lei ajutor de călătorie în ciuda avizului negativ al resortului economic sau cu alți doi misionari, tot ardeleni, trimiși tot în America, pentru care s-a cerut sprijin direct lui Vintilă Brătianu²³.

Toate efectele modificărilor postbelice – de ordin macro politic, economic, strategic și cultural – s-au reflectat și în evoluția României, devenită o evidentă referință în regiunea sud-est europeană. Mulțimea rezolvărilor se poate ușor remarca și-n plan eclezial, unde Biserica Ortodoxă Română, ajunsă la rang de Patriarhie, reprezenta de acum înainte în ierarhie a 2-a mare biserică ortodoxă din lume.

Fostul redactor șef de la „America”, C.R. Pascu (ajuns în 1931 la 70 de ani), i-a trimis un memoriu regelui Carol al II-lea, argumentând nevoia unei decizii ferme pe seama Episcopiei. Atât ziarul, cât și Uniunea Societăților Române de Ajutor și Cultură din America, condiderându-se „straja intereselor neamului și ale româniei față de dușmanii ei”, ca susținători ai Episcopiei au sesizat pericolul: „toată munca și străduința românilor de ambele confesiuni este amenințată să se spulbere și prevăd că se va deslănțui o furtună, care va zdruncina credința, temelia Bisericii și a armoniei și a progresului, cu atâta greutate realizată, va fi un haos în care românul va băjbâi ca într-o catacombă din

care nu poate ieși”²⁴. Ziaristul era tranșant: „dacă Episcopia și mai ales bisericile greco-ortodoxe române nu se pot susține din propriile lor venituri, cum s-au susținut bisericile până astăzi, o episcopie greco-ortodoxă română în America nu are rațiunea de a fi și alocația votată pentru susținerea ei s-ar putea folosi pentru alte scopuri în țară”²⁵. Într-adevăr, finanțarea eparhiei nu putea fi lăsată doar pe seama comunităților. În aceeași perioadă, presiunea ortodocșilor români și originari din Basarabia stabiliți în America de Sud, s-a făcut remarcată prin propunerea reprezentantului Bisericii ortodoxe ruse, din acest spațiu de a-și asocia autoritățile religioase de la București pentru ridicarea și înzestrarea unei biserici la Vila Alpina, lângă Sao-Paolo²⁶. La începutul aceluiași an, Patriarhul Miron Cristea s-a adresat din nou prietenului său, ministrul Cultelor, Al. Lapedatu, căci „românii ortodocși din America au luat toate măsurile pentru înființarea Episcopiei Ortodoxe Române din America, așteptând ca o dată cu începerea anului acesta să primească episcopul, care să-i organizeze definitiv și să-i păstorească”. Ținând cont de „interesele superioare naționale și bisericești, care reclamă neîntârziata înființare a episcopiei ortodoxe pentru frații noștri din America”²⁷, propunerea se cuvenea rezolvată. Dar... nici în acel an bugetul nu a cuprins fondurile necesare, așa că, la 2 iunie, Patriarhul a revenit cerând ca măcar în bugetul anului viitor să se prevadă acestea²⁸. În 1932, Consiliul Central Bisericesc a revenit în aceeași chestiune, cerând să se prevadă în bugetul statului „suma necesară pentru episcopia ortodoxă română din America”, unde enoriașii erau „lipsiți de o conducere unitară religioasă și națională atât de necesară”; neavând „căpetenia lor canonică” erau supuși ingerinței episcopilor ruși misionari sau influenței sentelor. Tocmai de aceea, Patriarhul a insistat ca o eparhie să funcționeze și să se ocupe inclusiv de românii din America de Sud, estimând numărul acestora în Brazilia și Argentina la peste 100.000 de familii, iar în Canada la circa peste 80.000 de familii. Înființarea episcopiei devenea astfel, o necesitate urgentă²⁹. În zilele de 2-3 septembrie 1934, Congresul Ortodox Bisericesc al românilor americani a trezit un imens interes în rândul comunităților agitate de iminenta sosire a episcopului desemnat la București să le conducă. Radu Florescu – însărcinat cu

afaceri la Legația română de la Washinton a participat la reuniune, anunțând, în cuvântarea sa din 3 septembrie, că Parlamentul român votase 500.000 lei pentru cheltuielile episcopiei, așa că orice temere de ordin bănesc nu era justificată. Dar în raportul său către centrală, diplomatul a informat asupra stării de spirit printre românii americani, „influențată în bună parte de întâmplările din Rusia, Germania”, propunând ca stabilirea reședinței episcopale – disputată de mai multe centre – „să fie lăsată în suspensie până la sosirea titularului pentru a evita gelozii anticipate și pentru a nu stârni rivalități între diferitele centre și organizațiuni cari fără de asta sunt pornite a fi invidioase una pe alta”³⁰. Nevoia organizării unei eparhii ortodoxe românești în America, s-a impus și ca o consecință a numărului mare de credincioși români veniți în Lumea Nouă, deci încă înainte de primul război mondial. Numărul mare de români emigrați din cuprinsul Imperiului austro-ungar, îndeosebi transilvăneni și bucovineni, a învederat o realitate, care cerea de atunci măsuri de sprijin și de susținere bisericească. Cum covârșitoarea majoritate a acestor emigranți era ortodoxă iar spațiul în care s-au stabilit aceștia fusese cel al Statelor Unite ale Americii, forurile bisericești din țară au luat în discuție unele măsuri. Mai mult cele regionale, din raza cărora proveneau cei plecați: Mitropolia Ardealului și Mitropolia Moldovei și a Sucevei. Dar ca măsură de ansamblu care să dea răspuns unei problematici complexe, rezolvarea a venit abia în 1934 prin înființarea Episcopiei Misionare pentru creștinii ortodocși români din țările apusene neortodoxe (sau Episcopia misionară ortodoxă română a Americii și statelor apusene)³¹. Pentru scaunul episcopal a fost ales episcop misionar Policarp Morușca³², prin hotărârea Sinodului Bisericii Ortodoxe Române de la 24 ianuarie 1935; la 24 martie a fost hirotonit iar la 4 iulie 1935 a fost înscăunat în Catedrala „Sfântul Gheorghe” din Detroit. Voința conducerii bisericii, a Patriarhului Miron Cristea cu deosebire, de a da o organizare românilor americani s-a împlinit, în fruntea acestora venind un păstor cu calități excepționale și o mare vocație de a se dedica misiunii încredințate.

Episcopul a preluat ierarhia în condiții extrem de precare, fiind însoțit la plecarea din țară doar de doi preoți: arhimandritul Ioachim

Popescu de la Episcopia Constanței și de părintele ierodiacon Petre Prochnițchi; primul va fi urgent silit să preia o parohie, la 1 august 1935, iar celălalt s-a întors în țară încă în acel an. A rămas episcopul, care și-a găsit sprijin într-un protopop de mare ajutor, Ioan Truția (1895-1954), care i-a stat cu devotament de-a dreapta ca referent, deși fusese preferatul comunităților ca episcop. Care era situația și starea grupurilor românești răsfirate pe tot cuprinsul Statelor Unite ale Americii și cu ce mijloace a stăruit Episcopul Policarp Morușca să unifice ceea ce părea de neunit vom vedea în cele de mai jos. Episcopul depusese la plecarea din țară 240000 lei la Consiliul Central Bisericesc, dar la sfârșitul primului an nu primise nici un ban, deși erau prevăzute anumite sume în buget. Revoltat, s-a adresat ministrului Cultelor și Artelor, Al. Lapedatu, amenințând că dacă nu i se trimiteau banii se adresa regelui, și se va expatria, „pentru a curma situația de Episcop cerșetor”³³. Punctual, a cerut ministerului 5576000 lei pe an – sumă prevăzută încă de Sfântul Sinod – pentru funcționarea eparhiei la nivelul a 7 posturi (episcop, vicar – consilier referent, revizor eparhial, secretar-diacon, registrator, dactilograf și om de serviciu), și plata la nivelul salariilor personalului diplomatic român acreditat la Washington. „Fără această jertfă – scria Episcopul – din partea statului român, a Patriei-mume, începuturile de organizare, pe cari am izbutit să le facem în jumătatea de an trecută, vor rămâne iluzorii. Și va urma decepția amară a bieților noștri credincioși, ale căror suflete au fost răscolite prin vizitele noastre canonice, de la o margine la alta a Statelor Unite, unde, cu excepția celor patru parohii, toate au fost cercetate până acum, iar în Canada ne-a rămas numai partea nord-vestică”.

Dacă aceste măsuri nu se luau, „grupul românesc e sortit pieirii. Și ar fi o pagubă a neamului întreg. Căci grupul românesc aici are menirea să facă puntea de legătură a neamului și a țării românești cu marea republică a Statelor Unite, care, prevenită de românii de aici, mai poate fi de mare folos pentru interesele de viață ale poporului nostru, în concertul mondial al neamurilor”³⁴. Vizionară opinie!

Analiza pe care episcopul a făcut-o situației românilor americani impresionează prin luciditate și pătrundere: „Depresiunea continuă, oamenii abia câștigă strictul necesar vieții și

mulți dintre ai noștri sunt întreținuți de orașele unde i-a găsit răul și lipsa de lucru!” După ce străbătuse drumuri lungi vizitând parohiile românești, a considerat că „urmează acum acțiunea de zidire și consolidare”, deci i-a găsit pe credincioșii români „încleștați într-o dârză hărțuială” între cei din Uniunea Românilor Americani și Liga Românilor Americani, din puzderia de societăți, din jurul ziarului „America”³⁵. Orgoliile celor din conducerea Uniunii și a Ligii nu lăseau loc nici măcar Bisericii, privindu-l pe Episcopul-misionar ca pe un concurent în dominarea coloniilor românești.

Analizând situația, ierarhul nu s-a băgat în certurile continue și a stat deoparte la alegerile pentru Convenția Ligii și Uniunii din 2 septembrie 1935; el a considerat că venise în America „să adun nu să risipesc”³⁶!

Observator pătrunzător, Episcopul constată: „Românii câți mai sunt în America sunt sortiți să-și sfârșească zilele aici. Unii având legături pe care nu le pot desface, alții care ar vrea să plece n-au cu ce”, iar „copiii născuți aici socotesc America patria lor și părinții nu se pot desface de copii lor”³⁷. Conchide că, deși „Plâng când le vorbesc de vatra părintească părăsită. Dar am întâlnit numai excepții când sunt însuflețiți de dorința de a se mai întoarce în patrie”, căci „Dorul și nostalgia de acasă îi apasă pe toți. Dar sunt cetățeni americani, sunt proprietari de case, la orașe și fermieri cei de la țară. Au copiii lor crescuți aici, unii în oficii, căsătoriți și așezați. Alții își au pe cei dragi ai lor în pământul Americii îngropați. Și cum sunt fără bani nici n-ar avea ce face acasă. E cu totul greșită părerea că românii din America, ridicându-se în grup și repatriindu-se, ar putea constitui acasă, clasa mijlocie, care ne lipsește: industriași, meseriași, neguțători... lucrează ei în fabrici aici, dar nu știu decât un singur lucru pe care-l fac de ani de zile în același loc... Dar ca să știți mecanismul cum se produce ceva integral, sau oameni care însuși să conceapă sau să execute un lucru independent, sunt o excepție rară”³⁸. Episcopul a înțeles, deci, efectul mecanizării, al bandei rulante care specializa strict o anumită operațiune tehnică! El apreciază însă că grupul etnic românesc „prin generația ce se ridică mai ales”, ar putea face punte de legătură permanentă, or, „nu-i exclus ca viitorul să ne rezerve încă surprize, căci românii cetățeni americani, pot ridica cuvânt în favorul fraților de acasă și să

o facă cu răsunet și cu rezultate”³⁹. Cum „ca grupare românească sunt extrem de fărâmițați” – doar în Detroit existau 43 de societăți și organizații! –, aceasta trebuia încheată „în așa fel ca să se poată impune prin disciplină și demnitate, căci ca număr nu o să putem conta printre cele 120 milioane de cetățeni”⁴⁰.

Priceput „pescar de suflete”, Episcopul numește cauzele dezbinării grupului românesc: „boala cea mai răspândită între români e aceea a președinților”, gomoșenia și orgoliul tradițional, apoi starea tinerilor, „deconcentrați și tulburați cum sunt de amăgirile ispititoare ale organizațiilor muncitorești de stânga” și care – deși rămâneam cuviincioși – „nu-și mai înțeleg părinții”⁴¹.

La fel, o altă trăsătură și națională și general umană: „Sunt aici atâția, care își afișează românismul lor numai ca să se mențină într-o situație, sau să pescuiască în ape turburi ale politicei curente, sau de ocazie, după chipul american, căci și aici are trecere îndrăznețul și guralivul, ca în toată lumea. Sunt aici oameni, care fraternizează cu socialiștii și comuniștii, dar în aceiași vreme își strigă în gura mare naționalismul și românismul lor, ca să se audă peste țări și mări până în patria mamă”⁴². (subl. n.)

Ca un bun cunoscător și iubitor de oameni, și Episcopul Policarp Morușca s-a întrebat, văzând că doar vreo 5000 de români sprijineau concret Biserica, din cei 80000 în SUA, vreo 15000 în Canada și alți zeci de mii în America de Sud: „Unde e restul românilor din America?”⁴³

Împotriva sa au declanșat ostilități și „lucrături” mulți străini dar și români! L-au făcut eretic, schismatic, comunist, și l-au acuzat de te miri ce fapte! Între aceștia, ba chiar în fruntea lor, s-a aflat și preotul Ioan Podea, care inițiasse o parohie independentă, a „muncitorilor”, la Cleveland, propovăduind idei de stânga, de un egalitarism prea stânjenitor într-o țară-etalon capitalistă! De altfel, demersurile acestuia, propaganda promovată l-au făcut indezirabil autorităților bisericești de la București, acestea rechemându-l în decembrie 1935, când a și plecat în țară. Motivat de o bună și directă cunoaștere a realităților, episcopul l-a rugat tranșant pe Patriarhul Miron să-l sprijine în Sinod, la guvern și la rege, dorind răspuns întrebării „dacă țara și biserica de acasă e hotărâtă să sprijinească și să susțină grupul românesc în

America? Ori, apoi să nu ne amăgim cu nădejdi și făgăduinți, care nu se pot împlini, și să ne facem socoata pentru viitor fără a mai conta pe ajutorul din afară. (subl. n.) Această orientare clară este inamis necesară spre a nu lua inițiative și a ne fixa ținte ce nu pot fi realizate”⁴⁴. Îndrăzneată atitudine!

Om de acțiune, Episcopul l-a vizitat pe ministrul României la Washington, Carol Davilla, care l-a prezentat șefului Departamentului Near-East din guvernul american, secretarului de stat Cordell Hull și președintelui Roosevelt, unde a fost întâmpinat „cu bunătate și cu bune cuvinte de încurajare”, promițându-i-se sprijin⁴⁵.

De asemenea, și-a cultivat bune legături cu mitropolii ortodocși: rusul Teofil din San Francisco și New York, Leonte din Chicago și Veniamin din Pittsburgh, la fel și cu mitropolitul grec Athenagoras din New York și episcopul Calistos din Chicago. Când, la 31 decembrie 1935, a ridicat 1753,55\$ trimiși din țară, după ce trecuse aproape o jumătate de an, a salvat situația atât a Episcopiei cât și a sa ca ierarh.

Între timp din România i s-au trimis cărți și reviste de la Consiliul Central Bisericesc, răspunzându-se solicitărilor care urmăreau să înființeze biblioteci parohiale în spațiul american, ca și școli pe lângă bisericile românești. Aceasta și pentru că ierarhul insistase, subliniind că „Dacă nu vom izbuti, într-un an doi să atragem tineretul, să-l recâștigăm și să-l reintegrăm în albia vieții românești și bisericești, soarta grupului românesc în America o socotesc pecetluită”⁴⁶.

În 1936 – an deosebit de greu pentru episcopul român – eforturile acestuia au fost îndreptate spre organizarea la Youngstown a unui Congres bisericesc ortodox, pe care l-a prezidat în zilele de 5-6 septembrie. Manifestarea a fost întâmpinată cu mult entuziasm în comunitățile românești, stârnind un interes deosebit; parahiile maghiarilor din America făcuseră apel la asemenea reuniuni, cu mare succes, la câțiva ani după încheierea războiului.

Trimis de legatie să asiste la lucrări și să transmită susținerea guvernului român, însărcinatul cu afaceri Andrei Popovici a raportat ministrului Afacerilor Străine constatările sale: „nu am văzut niciodată atâta lume adunată la o manifestare românească în Statele Unite, ca la aceasta. S-au adunat mii de români din toate colțurile țării, între care sute de tineri de

ambele sexe. Mai cu seamă această între-prindere a fost semnificativă, deoarece tineretul născut și crescut aici, în general s-a dezinteresat de viața românească – așa cum ea s-a manifestat până acum în societățile de întrajutorare care nu o înțelegea(u), și care nu-i oferea(u) nimic ca să-l atragă”⁴⁷. Concluzia diplomatului era că Episcopul Morușcă „le oferă garanția de trăinicie și continuitate în toate acțiunile sale”, inducând „un reviriment puternic în gândirea și simțirea românilor noștri de aici”⁴⁸. Morușcă – rezultă chiar din atitudinea sa rezervată chiar față de detractorii săi de la „America”, atenuând criticile participanților și oferind acestora o cale de bună înțelegere – „merită cel mai larg sprijin din partea autorităților și societății românești” și pentru a lega „o a doua și a treia generație a românilor americani și Patria mamă”⁴⁹. În zilele Congresului s-a desfășurat și Conferința tineretului român – prima de acest fel din Statele Unite ale Americii –, participanții primind și adoptând cu entuziasm propunerea episcopului de a organiza în 1937, o mare excursie în țară, considerată ca un prilej de a întări legăturile, a face noi prietenii și a descoperi rădăcinile celor plecați de mult de acasă.

Luând act de acest congres bisericesc, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, și-a declarat satisfacția față de „activitatea bisericească, misionară și națională, desfășurată în America de Prea Sfinția Sa Episcopul Policarp Morușcă, precum și de reușita Congresului bisericilor ortodoxe”, rugând Ministerul Afacerilor Străine să sprijine excursia proiectată iar Ministerul Cultelor să mărească subvenția episcopiei misionare⁵⁰.

Între timp demersurile episcopului au condus la importante realizări, consolidând substanțial lucrarea începută. Vizitații continue după modelul șagunian, discuții cu preoții și credincioșii, încurajare și sprijin pentru a clădi sau repara bisericile și a-și consolida ecleziile, pe drumuri mereu fără să țină seama de osteneală, iată care este prestația ierarhului. Deși s-a considerat uitat, „lăsat fiind cu totul singur; singur la birou, singur pe drumurile lungi ale vizitațiilor canonice și, adeseori, singur la slujbele religioase – bisericești; pentru că subvenția din partea statului român-salarul episcopului – abia făcea cât leafa unui funcționar din America (358\$ lunar)”, silit să ierneze „un an într-un pardediu de 22 dolari. Și am luat un prânz, împreună cu preotul

însoțitor, cu 52 cenți”⁵¹, Episcopul Morușcă n-a disperat și nici nu a renunțat! Dimpotrivă! Va spune: „Am suportat toate acestea cu seninătate până acum, considerându-mă permanent «la front», unde nu poate fi vorba de confort”⁵². În acei ani a editat calendare episcopale (1936-1939), a tipărit „Solia” – pornită în februarie 1936 – și a achiziționat 200 acri de teren pentru centrul eclezial ortodox inspirat numit „Vatra Românească”, „ca așezământ menit să cuprindă instituțiile de binefacere și de cultură, fără de care Biserica nu-și poate împlini misiunea”⁵³. La inițiativele sale au răspuns mulți români, preoți și mireni, care i-au înțeles ideile și i le-au sprijinit: s-au ridicat case naționale pe lângă biserici, alteori reședințe parohiale, s-au reparat biserici, chiar s-au construit edificii noi. Cele semănate pe ogorul american de harnicul episcop începeau să dea roade! Pe neobositul ierarh îl găsim participant și oficianț la sfințirea Casei Naționale Române de la biserica „Sfânta Maria” din Cleveland, ceremonie desfășurată cu mult entuziasm la 17 octombrie 1937⁵⁴. Basoreliefurile în bronz cu scene istorice realizate de Mac Constantinescu stau mărturie a unor idei majore care au dominat gândirea ierarhului.

Adeseori a luat parte la stingerea unor conflicte sau la rezolvarea unor situații ale preoților români trimiși la parohiile americane. Felul său de a fi, cumpătarea și bunătatea au avut darul de a atenua conflictele sau chiar a le rezolva. Episcopul Morușcă știa de acum, mai bine decât oricare alt reprezentant român din America, cum trăiau preoții și enoriașii lor. Într-un rând când a negociat situația preoților Glicherie Moraru și Teodosie Scalețchi – ambii ambiționând să rămână la Montreal – va spune, generalizând: „Povestea trecutului vieții ambilor preoți e lungă și dureroasă, acasă în țară, ca și aici în America, unde se cere răbdare de mucenic, stăruință fără preget și devotament până la uitare de sine către Biserică, ca să te poți menține. Și mai presus de toate viață corectă, neprihănită”⁵⁵.

Siliți să apeleze la diferite asocieri sau surse de trai – mai puțin „ortodoxe” – (de pildă, Glicherie Moraru (1894-1973) era partener cu-n alt român la un restaurant, iar ulterior a ajuns un activ om de afaceri) – preoții au căutat parohii care să le asigure o viață decentă. În cazul amintit, episcopul l-a numit pe primul pentru bisericile „Sf. Nicolae” de la Regina și cele cu hramul „Sfinții Apostoli Pavel

și Petru” și „Adormirea Maicii Domnului” Kayville – Saskatschuan, iar pe părintele Scaletchi la bisericile „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” – Flintioft și „Înălțarea Domnului” de la Elmspring⁵⁶.

Doleanțele episcopului au găsit ascultare într-un târziu și la București, situația eparhiei impunând autorităților române prin realități de netăgăduit. În Statele Unite ale Americii funcționau deja în 1939 un număr de 43 de preoți: 2 licențiați; 5 cu academia teologică; 5 cu institut teologic și bacalaureat; 3 cu școală normală și Institut teologic; 3 cu seminar teologic și 20 fără pregătire teologică specială, iar 5 neavând parohii și cărora li se adăugau 7 parohii vacante care nu-și puteau susține preoții.

Pentru aceștia, episcopul a solicitat o subvenție de 1 426 800 lei și salarizarea conform celorlalți preoți români aflați la parohii în afara țării – luând ca model pe cei din Ungaria și Iugoslavia: 3300 lei/lunar pentru cei cu Institut teologic și 2300 lei/lunar pentru ceilalți⁵⁷.

Cerea aceste corecții pentru preoții din America ca ei „să se simtă mai legați de Țara-mamă”, tratându-i ca pe ceilalți confrăți; la fel și pentru episcop a solicitat ridicarea salariului lunar la 500\$, pentru un referent la 250\$, diacon-secretar 150\$ și om de serviciu 70\$, pe lângă care să se prevadă 75\$ cheltuieli materiale și de cancelarie, iar ceea ce rămânea din subvenție (1 500 000 lei) să se rețină pentru tipărirea „Soliei”, „foaie de zidire sufletească și de propagandă românească”⁵⁸. Ca observator direct al realităților americane, Episcopul Policarp Morușca a remarcat: „În urma crizei de lucru și deci a crizei de bani, prin care trece Republica Statelor Unite Americane; iar în Dominionul Canada, în urma secetei continue de 9 ani neîntrerupt”, credincioșii nu-și mai puteau permite decât cel mult întreținerea bisericilor, nu și pe preoții acestora. Iar în privința ierarhului chiar, odată cu soarta preoților, se punea în joc „prestigiul Bisericii Ortodoxe Române în afară de granițele țării și fără a scărița prestața ei, în fața înșși credincioșilor noștri de acolo”⁵⁹.

Orice prilej s-a ivit în timpul său l-a valorificat: astfel, la New York a reușit, în împrejurarea organizării standului românesc la Expoziția universală, să organizeze „o parohie ortodoxă și să cumpere o casă, în care am orânduit un paraclis pentru rugăciune”, sfințit la 23 iulie 1939, cu o zi înainte de a pleca din

America pentru a participa acasă la lucrările Sfântului Sinod⁶⁰. Și în acest caz a cerut din țară să se aprobe un preot – plătit de minister cu 100\$ pe lună; la fel, intenționa să trimită un preot ortodox în America de Sud, cerând și pentru acesta o subvenție de 400000 lei⁶¹.

Episcop fără „reședință în țară”, când venea la București nu era clar unde rezida; episcopie fără să fi beneficiat de regimul celorlalte, deși era recunoscută ca parte a Mitropoliei Ungro-Vlahei și sub jurisdicțiunea canonică a Sfântului Sinod, făcând parte din corporațiile bisericești, superioare și cu vot deliberativ în chestiunile privitoare la misiunea sa, pentru P.S.S. Policarp Morușca trebuia inițiat un decret regal asupra căruia se căzuse de acord.

O Misiune Ortodoxă Română din America de Sud a fost fundamentată în 1933, cu sediul la Buenos-Aires, unde trăiau peste 30 000 români. Primul preot misionar a fost basarabeanul Mihail Petrovici, care a rezidat aici pentru românii din Argentina și Brazilia, dar s-a întors în țară din lipsă de mijloace materiale la sfârșitul aceluiași an. Cei peste 300 000 români „răsleți” din America de Sud erau „completamente lipsiți de orice fel de organizațiune solidă, deci într-o stare de inferioritate față de celelalte națiuni și confesiuni”, așa că Episcopul Morușca a cerut un preot pentru ei. La 1 martie 1940 Consiliul Central Bisericesc l-a desemnat din nou pe pr. Mihail Petrovici, Episcopia misionară i-a dat binecuvântarea la 3 martie iar Patriarhul Nicodim i-a binecuvântat imediat misiunea; preotul s-a pregătit de plecare, dar nici la 25 mai 1945 nu plecase!

După izbucnirea războiului și-n noul context de sănătate precară a ierarhului, acesta a înțeles că nu se mai putea reîntoarce - cel puțin în viitorul apropiat - în SUA. Retras la Craiva pentru următorii ani, - până ce va accepta, în 1941, funcția de locțiitor de episcop al Cetății Albe - Ismail, pe un alt front creștin - episcopul i-a scris ministrului Cultelor și Artelor, Ioan Nistor: ceruse de la 15 ianuarie 1940 să-i fie trecută Episcopia Misionară în buget nu cu subvenție ci cu personalul necesar salariat, iar pentru sine să se aprobe „regularea raportului cu fondul de pensuni”⁶².

Avea 35 de ani de serviciu, drumul spre America rămânea închis, deci a cerut pensionare „ca să nu îmbulzesc pe cineva și să nu

stau nimănu în cale, fiind și altfel obosit și bolnav, pe urma eforturilor din primii ani de misiune”⁶³. Nu a pretins nimic pe seama sa decât regimul de pensionare pe care-l avea omologul său Episcopul Tomisului și al Dunării de Jos (25000 lei salariu + 12500 lei pentru reprezentare)⁶⁴. Destinul nu i-a mai dat prilej ierarhului să revadă bisericile și casele naționale românești, pe slujitorii și rugătorii acestora din America. Dar cele pe care le-a statornicit în scurtul său mandat de misionar ortodox acolo au rodit în bună măsură, lăsând pe seama credincioșilor ortodocși americani așezăminte bine orânduite și amintirea unui ierarh stăruitor în numele Crucii și al neamului său.

Ce s-a întâmplat în realitate cu Policarp Morușca, pe lângă contextul politic internațional? Iată, de mai bine de 11 luni, trăia „într-un sătișor de munte, la casa părintească, reținut din înalt ordin... sub cuvânt că aș fi avut legătură cu Garda de Fier sau aș fi patronat gardismul... Deși, trebuie să o mărturisesc, că n-am făcut niciodată politică militantă. Și n-am altă vină decât dragostea de totdeauna pentru tineretul neamului și simpatia lui de a se înșirui sub flamura creștinismului și românismului integral, pe care l-am reprezentat eu în America. Căci cu această misiune plecasem: să susțin și să apăr ortodoxia și românismul nostru tradițional, față de atâtea curente dizolvante, ce se încrucișează acolo”⁶⁵. Dacă episcopul misionar ar fi fost legionar, s-ar fi mărturisit astfel? Și-ar mai fi oferit el, cu smerenie, Sinodului și ministerului serviciile, cerând introducerea orelor de rugăciune în bisericile sătești – seara și dimineața – ca susținător al tezei că „preotul este omul rugăciunii în primul rând”⁶⁶. Când tocmai legionarii preluaseră conducerea țării!

La 17 noiembrie 1940, tot din Craiva, Policarp Morușca i-a scris ministrului legionar Șt. Brăileanu: cerând o audiență de prezentare pentru a se explica de ce fusese reținut „din Înalt ordin” în octombrie 1939⁶⁷. Nerezolvându-și situația iar contextul internațional evoluând spre complicarea relațiilor externe ale României, episcopul s-a adresat imediat după rebeliune, la 24 ianuarie 1941, conducătorului statului. Acestuia i-a scris „Cu adâncă durere pentru noile jertfe de sânge, pe care le-a cerut patria, dar mulțumind lui Dumnezeu, că v-a ajutat să reintronați ordinea, vă rog să aveți încredere, Domnule

general, că sunt destui oameni de bine și cumsecade în această țară, fără să fi fost robi ai masoneriei iudaice și fără să fie devorați de nenorocitul spirit de partid, sau stăpâniți de deșarte ambiții personale, cari vă urmează pe drumul adevăratului legionarism sănătos, întemeiat pe creștinism și naționalism integral, capabil și gata de a vă ajuta în greaua misiune de refacere a țării și de reabilitare a neamului”⁶⁸ (subl. n). Iată, în acele zile confuze, în jurul lui Ion Antonescu, simpatiile celor care susțineau „adevăratul legionarism”. Și, totuși, chiar Ion Antonescu a făcut la rândul-i, clare distincții între misiunea slujitorilor altarelor și politică. Imediat după înăbușirea rebeliunii legionare, a semnat un Apel către toți slujitorii altarelor românești: „Biserica lui Hristos nu înseamnă numai ziduri, icoane, curățenie sufletească. Oriunde trăiește un suflet curat, acolo este un altar al dumnezeirii”, deci „dați voi întâi Bisericii, tot ce Mântuitorul a așezat la temelie ei”; „Învățăturile Evangheliei să le desprindă din fapta voastră. De aceea vă cer ca în viața noastră de toate zilele să fiți cei mai iubitori. Să fiți cei mai buni. Să fiți cei mai drekți. Să fiți cei mai cinstiți. Să fiți cei mai muncitori. Să fiți cei mai gospodari. Să nu alergați niciodată după bani, fiindcă ei vă fac să alunecați pe panta patimilor omenești. Politica să o goniți din jurul altarelor, așa cum a gonit Mântuitorul pe mântitorii de bani. Ea a adus multă nenorocire în această țară. Ea v-a învrăjbit pe toți, fiindcă politica la noi, a însemnat pândă. Să pândești un om, ca să-l dai la o parte; un loc ca să-l ocupi fără merit; un lucru ca să-l însușești cu orice preț și prin orice mijloc; o situație ca să ajungi cât mai repede să te îmbogățești peste noapte”⁶⁹. Dojenind excesele, judecându-i parcă pe acei preoți care îmbrăcați în exces în cămașă verde, Ion Antonescu preciza cu o specială nuanță: „În România legionară s-a terminat cu aceste obiceiuri”, îndemnându-i pe preoți: „Am pornit de la icoane și de la altare, să ne întoarcem la ele”⁷⁰.

Din partea unor ierarhi ortodocși ca Policarp Morușca, lasă să se distingă nuanțe față de ce a fost sau cum ar fi trebuit să fie – în viziunea multora – mișcarea legionară.

Arătându-i generalului „neputința de a pleca la timp la misiunea mea din America”, episcopul arăta cum stătea „smerit, retras și tăcut, fără vreun rost în Biserica de acasă”, așa că aștepta decizia lui Ion Antonescu –

„potrivit cu împrejurările externe” – de a hotărî „oportunitatea plecării mele la misiunea pe care o socotesc necesară pentru Biserica, ca și interesul românismului acolo”⁷¹.

Smeritul, retrasul și tăcutul episcop și-a încheiat demersul: „deprins fiind cu muncă mai aspră și fără preget, pun la dispoziția țării și a neamului experiențele de viață și modestele mele puteri, când și unde veți afla de lipsă”⁷². Or, generalul Ion Antonescu a dat ascultare și a arătat încredere ierarhului, de vreme ce, în acel an acesta a fost numit, tot misionar, locțiitor de episcop al Cetății Albe - Ismail!

Până la numire, episcopul n-a pregetat demersurile pentru eparhia sa, cerând Patriarhului Nicodim să-l susțină: „Prigonit de soartă-parcă! Episcopia nici de astă dată nu va fi luată în buget cu personalul necesar, ca să-și poată împlini chemarea”, el, Policarp Morușca fiind prins de evenimente, așa că „Postul Paresimilor m-a apucat în țară și nici de Paști nu voi fi acolo”, ceea ce i-au dat să înțeleagă și prietenii săi de la misiunea diplomatică americană din țară⁷³.

Aflat la București, în mai 1941 a lăsat ministrului o notă deosebit de importantă; tocmai aflate de la consulul general Andrei Ionescu din New York că materialele din pavilionul românesc al Expoziției universale din 1939 au fost transferate la Cleveland pentru „a clădi acolo o catedrală”⁷⁴! Încă înainte de plecarea sa din S.U.A., episcopul plănuise cu avocatul Nelson Cromwell, președintele Societății americano-române, să folosească respectivele materiale la edificarea unei biserici și a unui cămin românesc în „centrul mondial New York, unde își au reședința aproape toți chiriașii ortodocși ai celorlalte neamuri”⁷⁵. Dar noul plan nu l-a negat, căci Cleveland ca cel mai vechi și „cel mai bine organizat centru românesc”, iar biserica sa se dovedise prea mică, neîncăpătoare, așa că recomandă „cu căldură și din toată inima” să fie sprijinit proiectul ca acolo să se ridice „o biserică-catedrală, cu reședință pentru episcop și cu alte instituții religioase și culturale”, ca „măcar într-un singur centru românesc de acolo” să fie reprezentați foarte bine⁷⁶.

A mai adăugat nevoia de sprijin a „Vatrei Românești”, cerând să fie plătită suma restantă de 11.000 \$ (din 31.000 \$, costul integral), urmând ca acolo să porceadă la „organizarea căminului pentru ocrotirea bătrânilor, a școalei de cântăreți, a instituțiilor

de educație ortodoxă și românească a tinerețului în vacanțele de vară”⁷⁷. În acest scop, înlocuitorul său, protopopul Truția, ceruse lui Ion Antonescu sprijin pentru biserica-muzeu de la Cleveland, telegrama sa către general informând succint: „materialul transportat deja. Planurile gata. Vrem începerea rezidirii, absolută nevoie să știm primim ajutor sau nu; oricum decideți, Pribegii vor servi reîntregirea țării, păstrând prietenii valoroase pentru demnitatea jertfelor noastre”⁷⁸. Drept urmare, Ministerul Cultelor și Artelor i-a solicitat Episcopului Morușca să confirme nevoia acestei biserici, de soarta căreia se interesa chiar conducătorul statului. Cum să nu o facă, ierarhul care credea că „un popor fără instituții bisericești și culturale, de interes general, e sortit pieirii. Mai ales acolo în mijlocul atâtor neamuri și unde se încrucișează toate curentele. Bieții noștri români mai pot susține bisericile lor, celor câteva case culturale și societăți de asigurare pe viață”⁷⁹.

În vara aceluia an, episcopul a solicitat ministrului de resort: plata datoriilor de 17.000\$ datorate de Episcopia misionară și înzestrarea ei în țară cu pădure și pământ arabil; trecerea preoților misionari din America în buget; trimiterea urgentă a părintelui Mihail Petrovici și a pr. Stavrofor Vladimir Gheorghiu în America de Sud, insistând pe cuprinderea „în cadrul preocupărilor de reorganizare și (a) Episcopia, misionară din America, care face parte integrantă din Biserica Ortodoxă Română a țării, întocmai cum românii de acolo sunt o ramură din pomul vieții neamului românesc, întinsă peste mări și țări”⁸⁰.

La 4 decembrie 1940 Sfântul Sinod a luat în dezbateră cererile Episcopului Morușca, în prezența Patriarhului Nicodim; evident că s-au aprobat trecerea în statele de plată celor 42 de preoți misionari din America și un buget special pe seama Episcopiei (salarii pentru episcop, 2 preoți la catedrală, 2 diaconi, 2 cântăreți, 2 paracliseri și 2 oameni de seamă). Cât privea improprietărea, s-a cerut să se amâne, dar să nu se excludă achiziționarea unui imobil America pentru Episcopie. Și cu acel prilej, Mitropolitul Ardealului, Nicolae, a ținut să facă câteva precizări: „să ne referim la problema în sine a Episcopiei misionare, iar nu la situația episcopului. Căci dacă se va găsi soluția problemei, atunci se va așeza și slăvea episcopului” și – o altă remarcă – interesantă –, că

„America este un domeniu de propagandă extraordinară pentru vremurile de astăzi”⁸¹. Au fost tot atunci discutate inclusiv sumele necesare în S.U.A. ale episcopului și însoțitorilor săi, Policarp Morușcă afirmând diplomatic că-n caz de refuz „nu va putea să fie la înălțimea situației ce o are ca Episcop al Bisericii Ortodoxe Române”⁸².

Că ministerul a recunoscut serviciile prelatului rezultă și din numirea - la propunerea lui P. Morușcă - a lui Sirca T. Titus (născut la Mănerău, jud. Arad, în 12 octombrie 1916, absolvent a 3 clase de gimnaziu la Liceul

„Moise Nicoară” în 1939) ca om de serviciu cl. IV-a, (salariu 4.000 lei/ lunar), post nou înființat la Episcopia Ortodoxă Română din America⁸³. Criza prelungită a scaunului episcopal, cele colportate pe seama lui Policarp Morușcă, „boala sa” dorința unor clerici români americani de a avea o „episcopie independentă”, au luat sfârșit în 1951. Atunci Valerian Trifa a fost ales coajutor de episcop, întrucât se mai întrevedea ca posibilă reînnoire a titlaturii, abia la moarte acestuia, în 1958, congresul bisericesc al românilor americani, desemnându-l ca titular⁸⁴.

Ioan Opreș

Note

* Studiul prezent a apărut în variantă engleză sub titlul *The bishop Policarp Morușcă (20.III.1883 – 26.X.1958) and the concert for the american romanians*, în Muzeul Național, XVIII, București, 2006, p. 339-376. Varianta românească este revizuită și adăugită.

1. Vezi în introducere la GERALD J. BOBANGO, *Religion and Politics: Bishop Valerian Trifa and His Time*, East European Monographs, Boulder, Columbia, University Press, New York, 1981, p. 3.

2. Vezi textul complet la Rev. Fr. VASILE HAȚEGAN, *Romanian Culture in America*, Cleveland, Ohio, 1988, p. 13. Actul în cauză – *Hrisovul de închinare* – a fost scris de Vasile Stoica la întâlnirea reprezentanților bisericilor ortodoxe române din SUA, în zilele de 9-10 III 1918, cf. CONSTANTIN I. STAN, GELU NEAMȚU, *Din activitatea românilor americani în sprijinul înfăptuirii Marii Unirii*, în „Acta Musei Napocensis”, nr. 26-30, 1989-1993, p. 275-276.

3. Vezi la: GERALD J. BOBANGO, op.cit., p. 5; Rev. Fr. VASILE HAȚEGAN, op.cit., p. 98-99.

4. Vezi la IOAN OPREȘ, *Românii înspre și în America*, în „Corviniana”, III, 1997, p. 157-162.

5. Născut la 10.VIII.1895 în Cornățel, jud. Sibiu, ca fiul lui Toma și Sanda Benchea (n. Mih), care luaseră „toiagul pribegiei”; a urmat 4 clase gimnaziale la Gimnaziul superior greco-catolic din Blaj, absolvind ca eminent și un an Seminarul pedagogic „Andreian” din Sibiu, absolvit în 1913. Plecat cu părinții în Statele Unite, a fost hirotonit preot la New York de către prof. dr. Gheorghe Lazăr Gherman, teolog la Universitatea din Cernăuți. Înrolat ca voluntar în armata americană, a servit ca preot militar timp de 18 luni, fiind unicul preot la biserica „Sf. Cruce” din S.O. Omaha – Nebraska, colectând ca paroh 23 000 lei pe care i-a trimis Reginei Maria ca ajutor pentru orfanii de război.

6. În Arhivele Naționale – Arhiva Istorică Centrală, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, dosar 109/ 1921, f. 81-82 și 85.

7. Cf. memoriu trimis din Foeni, jud. Torontal, Ministerului Cultelor și Artelor, 12.IV.1921 pentru recunoașterea hirotoniei, loc.cit., f. 89.

8. Ibidem.

9. Cf. adresa nr. 7044/ 1921 a Ministerului Afacerilor Străine către Ministerul Cultelor și Artelor care anexa raportul nr. 907 al oficiului diplomatic, idem, f. 90.

10. Vezi adresa Mitropoliei Ungro-Vlahiei nr. 2086/7 VI

1921, idem, f. 96-97.

11. Ibidem, f. 97.

12. Vezi adresele Consistoriului din Sibiu nr. 4321 Bis/ 1/ 14 VI 1921 și a Ministerului Afacerilor Străine nr. 29146/ 2 VIII 1921, idem., f. 98, 102.

13. În adresa Ministerului Afacerilor Străine nr. 17955/ 22 IX 1924 către Ministerul Cultelor și Artelor, idem, dosar 14/ 1924, f. 75.

14. Cf. adresele Mitropolitului Pimen cu nr. f. 75, 554/ 12 II și 4909 și 4910/ 31 XII 1925, către ministrul Cultelor și Artelor, idem, dosar 9/ 1925, f. 3-4.

15. Cf. adresa Mitropoliei Moldovei și Sucevei 6525/ 28.X. 1928, către MCA, loc. cit., dosar 4/1927, f. 124.

16. Interpelarea ardeleanului (4 iunie 1921) Camera Deputaților a trimis-o la Ministerul Cultelor și Artelor cu nr. 2679/ 5 VI 1925, ibidem, f. 103.

17. Cf. scrisoarea Sinodului Bisericii Ortodoxe Române semnată de Patriarhul Miron cu nr. 309/ 15 VII 1925, pe care Al. Lapedatu a notat: „Se va interveni la Ministerul de Externe în sensul dorinței Înalte Prea Sfințitului Patriarh”, ibidem, f. 108.

18. Această propunere a făcut-o Sinodul sub semnătura lui Miron Cristea, ministrul Lapedatu, nr. .

19. Ibidem, f. 15.

20. Vezi capitolul *Alexandru Lapedatu și Biserica Ortodoxă Română* la IOAN OPREȘ, *Alexandru Lapedatu în cultura românească*, Editura Științifică, București, 1996, p. 137-182.

21. Pe adresa Consistoriului Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de la Alba Iulia și Sibiu cu nr. 9522/ 2.XII.1925, ministrul Al. Lapedatu notează negativ asupra plății concomitente a salariului în țară, ibidem, f. 146.

22. Situația anacronică sesizată de Mitropolia Moldovei și Sucevei cu nr. 156/ 10.II.1927 Ministerului Cultelor și Artelor, loc.cit., dosar 134/1927, f. 1.

23. Vezi adresele Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și Sibiu cu nr. 10003 și 1176/ 1927, Ibidem, f. 254. În ultimul caz s-a amintit demnitarului că-n 1922 Ministerul Cultelor și Artelor a sprijinit plecarea a 6 preoți misionari în America, acordându-le câte 250 \$ pentru instalarea fiecăruia.

24. Vezi memoriul către regele Carol al II-lea, 9.II.1931, Wealstone, Sask, Canada, care după studiere a fost trimis de V.V. Tillea, subsecretar de stat, la Ministerul Cultelor, în fond MCA, dosar 4/1931, f. 9-11.

25. Ibidem, f. 11.

26. Vezi notificarea Ministerului Afacerilor Străine – Secția pentru Occident S I-a – către Ministerul Cultelor cu nr. 922/ 20.I.1931, loc. cit. fond MCA, dosar 4/1931, f. 2.
27. Cf. adresa Consiliului Central Bisericesc, nr. 347/ 19.I.1931, fond MCA, dosar 2/1931, f. 2.
28. Cf. adresa Sf. Sinod, nr. 1020/2.VI.1931, idem, f. 3.
29. Cf. Consiliului Central Bisericesc, nr. 4954/ 28.VI.1932, către MCA, loc. cit., fond cit., dosar 6/1932, f. 11.
30. Cf. raportul trimis spre informare ministrului Al. Lapedatu, loc. cit., fond MCA, dosar 58/1934, f. 237-238, 242.
31. Înființată prin Legea publicată în Monitorul Oficial, nr. 105, 8.V.1934.
32. Biografia cu detalii și bibliografie la MIRCEA PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, București, Univers Enciclopedic, 1996, p. 288-289. Aflat la mănăstirea Hodoș-Bodrog, arhimandritul Policarp Morușca, ales de către Sinod episcop la 26 ianuarie, a scris lui Al. Lapedatu și Dr. Angelescu, dorind să știe „*soluția tehnică de coordonare a organizării școlii românești, cu aceea a organizării bisericii românești peste hotare*”. Ca fost învățător și fondator de școală la Vinga Nouă și Nădărlac – unde a construit și paraclise – le-a comunicat că „*nu s-a împuținat dragostea mea pentru școala nici după ce am intrat în sfânta mănăstire*”, interesul sporindu-i căci „*apostolatul de reculegere sufletească și de redeșteptare românească în coloniile de peste țări și mării, nu poate fi susținut, cu perspectivă de succes, decât printr-o acțiune de armonică colaborare între Biserică și Școală, după chipul cum s-a verificat în ținuturile alipite și, în special în Ardeal, sub dominația ungurească, și după cum a-ți binevoit a accentua și Excelența Voastră cu prilejul diferitelor serbări școlare și culturale la care am fost prezent*”, cf. adresa mănăstirii Hodoș-Bodrog, nr. 17/1935, înregistrată la MCA cu nr. 959774/ 23.III.1935, loc. cit., fond MCA, dosar 61/1935, f. 141.
33. Cf. adresă cu antetul Episcopiei Ortodoxe Române din America, 6201 Detroit Av., Cleveland-Ohio, nr. 21, 12.I.1936, în Arh. Naționale, Arhiva Istorică Centrală, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, dosar 8/1939, f. 8.
34. Ibidem.
35. În adresa nr. 82/1936 a Consiliului Episcopiei Ortodoxe Române din America către Consiliul Central Bisericesc, înregistrată la cabinetul patriarhal cu nr. 2098/ 21.II.1936, loc.cit., supra, f. 12-13.
36. Ibidem.
37. Ibidem, f. 21.
38. Ibidem.
39. Ibidem, f. 23.
40. Ibidem.
41. Ibidem, f. 16, 23.
42. Ibidem, f. 24.
43. Ibidem, f. 23.
44. Ibidem, f. 25.
45. Ibidem, f. 28.
46. Ibidem, f. 33. Vezi și intervenția Consiliului Central Bisericesc către Ministerul Cultelor și Artelor, nr. 2790/ 7.III.1936, idem, f. 32.
47. Cf. raportul cu nr. 3240 – P – 12/ 15.IX.1936 către ministrul Victor Antonescu, idem, f. 81.
48. Ibidem, f. 82.
49. Ibidem, f. 84.
50. Cf. ședința Sfântului Sinod, 76.XI.1936, loc.cit., dosar cit., f. 85.
51. Cf. scrisoarea olografă cu antetul Episcopiei misionare, nr. 99/ 6.IX.1939, trimisă din Craiva, oficiului poștal Ighiu ministrului Dr. Nicolae Zigre, loc.cit., f. 39.
52. Ibidem.
53. Ibidem.
54. Vezi anunțul participării viceconsulului român de la consulatul Cleveland, G. Anagnostache, în loc.cit., dosar 6/1938, f. 1.
55. Nota Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America – „*Vatra Românească*”, Grass-Lake – Michigan, nr. 279/17 X 1938 către Ministrul Cultelor și Artelor, IPS Mitropolitul Nicolae Bălan, în loc.cit. dosar 6/1938, f. 39.
56. Ibidem.
57. Cf. referatul Directorului Cultelor, Șt. Brădișteanu, în baza temeiului nr. 43863/1939 către ministrul Finanțelor pentru a aproba noua subvenție, loc.cit., f. 37.
58. În adresa nr. 39/ 6.IX.1939, scrisă din Craiva, idem, f. 39.
59. Ibidem.
60. Ibidem, f. 40. A lăsat locțiitor în scaun pe perioada depășirii pe pr. Simion Mihălțan, care o să îndeplinească această funcție până în 1947.
61. Cf. referent Șt. Brădișteanu, f. 37.
62. Cf. adresa nr. 11/ 2.III.1940, din Craiva, loc.cit. dosar 8/1940, f. 22.
63. Ibidem.
64. Ibidem.
65. Scrisoarea din Craiva, nr. 66/ 14.IX.1940 către ministrul Culturii Naționale și Cultelor, loc.cit., dosar 6/ 1941, f.9.
66. Ibidem.
67. Vezi scrisoarea cu nr. 69/ 17.XI.1940, idem, f.8.
68. Cf. scrisoarea din Craiva, nr. 8/ 24.I.1941, idem, f.7.
69. Vezi apelul-circular trimis parohiilor, contrasemnat de Em. Bucuța, cu antetul Ministerului Educației Naționale, Culturii și Artelor, nr. 7952/ 12.II.1941, loc.cit., dosar 137/ 1941, f. 23.
70. Ibidem.
71. Ibidem.
72. Ibidem.
73. Cf. scrisoarea nr. 14/2.III.1941 către Patriarh, idem, f. 14-15.
74. Vezi memoriul nr. 27/ 8.V.1941, București, idem, f. 25.
75. Ibidem.
76. Ibidem.
77. Ibidem, f. 26.
78. Telegramă din Cleveland înregistrată la Președinția Consiliului de Miniștri cu nr. 2216 cc/ 18.III.1941, loc.cit., idem, f.34.
79. Vezi adresa ministrului Culturii Naționale și Cultelor către Policarp Morușca, nr. 20994/ 3.V.1941, idem, f. 28 și răspunsul acestuia din 8.V.1941.
80. Cf. memoriul din 7.VII.1941, București, idem, f. 87-88.
81. Vezi extrasul ședinței a II-a Sf. Sinod, 4.XII.1940, la raportul Comisiei pentru Afacerile Externe, transmis sub semnătura Patriarhului Nicodim, Ministerului Culturii Naționale și Cultelor, idem, f. 90.
82. Ibidem, f. 91.
83. Adresa Episcopiei Misionare Ortodoxe Române a Americii și Statelor apusene nr. 12/ 20.II.1944, către Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor în Arh. Naționale – Arh. Istorică Centrală, Fond. Ministerul Cultelor și Artelor, dosar 8/ 1944, f. 18 19.
84. Vezi la Gerala J. Bobango, op. cit., p. 10-12, 14, 251-252.

Abstract

Bishop Policarp Morușcă (20th of March 1883 – 26th of October 1958) and his perseverance for the American Romanians

Once the number of Romanians who immigrated to America rose at the beginning of the 20th century, the first cultural associations and orthodox parishes appeared, and along with them the need for support from the church and other institutions.

The American Orthodox Episcopal Office was formally founded only in 25-28 of April 1929, through the decision of the Church Congress from Detroit. Through this decision an Ad Interim Commission was sanctioned to organize the parochial schools, the activity of the orthodox youth and of women associations, to form choirs, brass bands and houses of culture, preparing as well the installation of an orthodox Bishop. When Policarp Morușcă was called and arrived to America all these preparations were already made, and he was named the first Romanian missionary orthodox Bishop of America. The final form of the new institution was given only in 1934, when the Missionary Episcopal Office for Romanian orthodox Christians from the Unorthodox Western Countries was created (called as well the Missionary Romanian Orthodox Episcopal Office of America and of the western states). The Episcopal Chair was taken by Bishop Policarp Morușcă, through the decision of the Synod of the Romanian Orthodox Church, gathered on the 24th of January 1935. Thus, the will of the Romanian Church leaders, and especially of Patriarch Miron Cristea, of organizing in some way the American Romanians was finally accomplished, by appointing as their leader a pastor with exceptional qualities and a great vocation of dedicating himself to the mission he accepted.

The activity of Bishop Policarp Morușcă for unifying the Romanian groupings from America, for organizing an Orthodox Church Congress, for the founding of new parishes, for the payment of priests, for spreading and keeping the Romanian language and traditions is described in this study. But the ending of his earthly life, far away from his followers from America, influenced by the political context of the time and the aggravation of his health condition is also presented.